

Aurora- støtteforening for mennesker med psykiske helseproblemer

Org. nr. 975997650. Postboks 8815 St. Olavs pl, 0028 Oslo

Besøksadr.: Storg. 39, 2 et.

www.aurora-stotteforening.no post@aurora-stotteforening.no

Tlf 22 20 99 83

Aurora er på Facebook.

Oslo, 22.10.2020

NOU – 2020:5 Likhet for loven – Lov om støtte til rettshjelp (rettshjelpsloven) Høringssvar

Aurora - støtteforening for mennesker med psykiske helseproblemer er en ideell, landsdekkende, religiøst og politisk uavhengig medlemsorganisasjon som ble stiftet i 1994. Foreningen skal være en støtteforening for medlemmene, bygge nettverk og tilby medlemsaktiviteter. Aurora skal arbeide for å styrke den enkeltes rettigheter og rettsikkerhet, ta opp helsepolitiske saker innen psykisk helse og være et talerør overfor institusjoner og myndigheter. (Jf Auroras vedtekter.)

Om Utvalgets sammensetning og arbeid.

Aurora vil kritisere at personer fra organisasjoner eller miljøer som gjelder helseområdet psykisk helse ikke er blitt trukket inn i arbeidet! Ingen av utvalgsmedlemmene har slik bakgrunn, og utvalget har ikke innkalt store organisasjoner innen psykisk helse, som f.eks Rådet for psykisk helse eller Mental helse, og heller ikke oppsøkt slike organisasjoner for å skaffe seg relevant informasjon om dette feltet som jo er helt sentralt når det gjelder støtte om rettshjelp, siden lov om psykisk helsevern, som mennesker som rammes av psykisk sykdom og skader kan være målgruppe for, hjemler for tvang. Og derfor kan være en helt sentral målgruppe for utvalgets arbeid.

Jf NOU 2020:5. Generelle merknader, § 28.

Jf 28.2.2 Aurora mener at det ved alle saker om tvangsbruk skal gis gratis rettshjelp, uten egenandel, og uten behovsprøving, uansett kontrollinstans, og uten unntak for å styrke rettsvernet for personer som dette gjelder for.

Jf 28.3 (sitat) « .. fra mange hold er det blitt reist spørsmål om hvorvidt rettssikkerheten er god nok for personer som blir utsatt for ulike typer for tvangsinngrep.» Aurora kan bekrefte at dette faktisk er tilfelle, at rettssikkerheten er langt fra god nok! På denne bakgrunn mener Aurora at det ved utforming av en framtidig rettshjelpsordning blir tatt hensyn til dette, slik at ordningen legges til rette for retten til støtte til rettshjelp, jf utvalgsmedlem Cathrine Moksness' dissens, med forslag til strukturendring mm. Vi mener også at for at rett informasjon skal nå ut til berørte og deres organisasjoner om en framtidig rettshjelpsordning, må skriftlig informasjon gis både innlagte, deres pårørende og nettverk og aktuelle frivillige organisasjoner, som bl.a Aurora!

Om 'sårbare grupper' og behov for støtte til rettshjelp.

Auroras innspill handler om hva slags offentlig rettshjelpsordninger vi mener har størst betydning for mennesker som er, eller har vært, pasienter i helsevesenet, også noen ganger i hht lov om psykisk helsevern, som hjemler for tvangsinngjanger og tvangsbehandling og andre tvangstiltak. Mennesker som rammes av psykisk sykdom, psykiske skader og plager, vil noen ganger, ofte?, også bli rammet økonomisk gjennom lange permisjoner fra jobben, at de mister jobben, eller, som for noen, har vansker med å komme inn i arbeidslivet i det hele tatt.

I saker der det også etter en framtidig ordning vil bli krevd egenandel, må denne settes så lavt som mulig for innteksgrupper som kommer inn under ordningen, og f eks ved prinsipielle saker som fremmes for Høyesterett, jf Høyesteretts høringsvar, uten krav til maksimums inntekt, og med adgang til å søke om fritak for egenandel.

Særlig aktuelt for Aurora.

Det er klart at mennesker som i perioder sliter både med helseplager og økonomiske bekymringer, tilhører såkalte 'sårbare grupper'. Aurora mener at samfunnet har et ekstra ansvar for at personer som er i en utsatt livssituasjon, får oppfylt sine lovmessige rettigheter, og at de får gode helsetilbud som er i hht lovverket. Vi er enig med både Sivilombudsmannen og tidligere høyesterettsadvokat Ketil Lund som hevder at så ikke er tilfellet innen psykisk helsevern, for det mener Aurora også! Da blir den offentlige rettshjelpsordningen svært viktig! Likhet for loven er en menneskerett. Kvaliteten på rettssamfunnet kan måles ut fra hvordan det tar vare på de svakeste. Mange har ikke tilstrekkelig rettssikkerhet, og de trenger gratis og lett tilgjengelig rettshjelp.

Følgende kriterier er vel allment aksepterte for offentlige støtteordninger, og som også listes opp i NOU 2020:5, og som vi mener det er viktig å minne om:

- skal nå fram til de svakeste
- god geografisk fordeling
- enkelt å kunne få rettshjelp
- må ivareta klienter med spesielle behov
- svak økonomi skal ikke vær til hinder

Flertallsinnstillingens forslag til oppjusteringer og en oppgradering av offentlig rettshjelp støtter vi selvsagt. Men flertallsinnstillingen innebærer også forslag til innstramminger, som Norsk Sykepleierforbund, og Høyesterett peker på i sine høringsvar. Aurora slutter seg til deres merknader. Vi mener at rettigheter til offentlig rettshjelp må videreføres i saker som angår klager på enkeltvedtak i forvaltningen, og ikke bare saker som gjelder NAV. Som Norsk Sykepleierforbund viser til, vil en innstramming på dette området særlig ramme voldsofre. Det er vel dårlig 'timing' dersom personer som har blitt utsatt for seksuelle overgrep eller andre voldshendelser, skal få sine rettigheter til offentlig rettshjelp innskrenket! Personer som har blitt utsatt for vold og overgrep får ofte psykiske skader og ettervirkninger, og kan 'havne' i psykiatrien. Det er vel også allment kjent at ofre etter 22. juli 2011 har fått psykiske og fysiske senskader så lenge som ni år etter terroren. Noen vil trenge rettsvesenet – og ofte en offentlig rettshjelpsordning - for å oppnå sine rettigheter. Det er helt ufattelig dersom denne gruppen, og mennesker med beslektede erfaringer, skal bli en salderingspost ved endring av den offentlige rettshjelpsordningen.

Jf utvalgsmedlem Cathrine Moksness' dissens

Utvalgsmedlem Cathrine Moksness har en svært god bakgrunn for å vite hva som tjener folk best når det gjelder reell tilgang på rettshjelp når de trenger det, personer som verken har råd til vanlig advokathjelp, eller har rett til fri rettshjelp. Dette gjelder mange mennesker, de som mener at de ikke fått oppfylt rettighetene sine, de som er blitt utsatt for ulykker eller blitt rammet av urett, eller som har behov for rettshjelp for andre forhold. Dette gjelder blant andre flere av Auroras medlemmer, som kan ha behov for offentlige rettshjelps tjenester.

Utvalgets mandat innebærer bl a *'det skal foretas en grundig vurdering av hvilke grep som kan gjøres for å benytte midlene på en mer rettferdig, målrettet og kostnadseffektiv måte'*. Cathrine Moksness' dissens vektlegger å få mest mulig rettshjelp av 'hver krone'. Utvalgets mandat innebærer forslag til endret organisering er utvalgets mandat følgende: *'Med det formål å styrke rettssikkerheten og tilrettelegge for en mer effektiv bruk av midler, skal utvalget vurdere alternative måter å organisere rettshjelpsordningen på. Herunder skal utvalget vurdere om det bør etableres nye offentlige rettshjelpskontorer for å overta hele eller deler av den rettshjelpsvirksomheten som i dag utøves av private advokater og rettshjelpere.'* Flertallsinnstillingen innebærer ingen forslag til endring av selve strukturen for offentlig rettshjelp i følge utvalgsmedlemmet Cathrine Moksness. I vårt innspill legger vi derfor vekt på Cathrine Moksness (CM) mindretallsinnstilling (dissens), og hennes begrunnelser, som vi har klippet fra under, også fordi den inneholder konkrete forslag til endret struktur/organisering.

CMs begrunner i sin dissens forslag til strukturelle/organisatoriske endringer. Dette er forslag som Aurora stiller seg bak, og som vi tror vil være i våre medlemmers og nettverks interesse. Hennes modell bygger på 15 års erfaring fra Kirkens Nødhjelps 'Gatejuristen', og er inspirert den etablerte ordningen for offentlig rettshjelp som Finland har. Utvalget reiste til Finland for å sette seg inn i den finske ordningen. Dessverre er det bare CM som mener at dette er en modell som også vil være velegnet for Norge. Det finske systemet er en organisering av fri rettshjelp som i Finland kalles Rettshjelpsbyråer. CM foreslår at det etableres en tilpasset struktur i Norge, som hun kaller 'Rettscenter', ulike steder i landet, og som også kan innebære en samlokalisering med advokater og andre utøvere av juridiske tjenester som rådgiving og veiledning etc, i 'Jusshus', der dette passer avhengig av lokale forhold, slik vi har forstått det. Dette mener vi kan være en bedre måte å nå alle i målgruppen på, enn dagens ordning.

Aurora er enig med Moksness i at en slik organisering kan være en måte å styrke rettssikkerheten på for alle innbyggere i Norge som tilhører målgruppa på, samtidig som offentlig rettshjelp vil nå fram til flere personer i målgruppa, og ved at ressursene effektiviseres slik at flere kan få offentlig rettshjelp innenfor økonomiske rammer som fastsettes. Uansett om flertallsinnstillings primære eller sekundære forslag til økonomisk ramme blir fulgt opp, den første innebærer en økning fra ca 17% til 22% av befolkningen som vil nås av ordningen, og en økning i advokatsalær, vil enda flere kunne nyte godt av offentlig rettshjelp etter CMs forslag til modell. I CMs dissens peker hun på at internasjonale sammenlikninger viser at Norge er blant landene i Europa som bruker *mest* penger pr innbygger på offentlig rettshjelp, samtidig som at Norge har de høyeste utgiftene pr. sak, men at det er *et relativt lavt antall rettshjelpstjenester* pr innbygger i målgruppen for offentlig rettshjelp, med henvisning til to-årige statistikker over rettshjelpsordninger, 'The European Commission On the Efficiency of Justices'(vår utheving).

Aurora støtter CMs 'krav' til hva en revisjon av offentlig rettshjelp bør innebære:

- *økt tilgjengelighet, kvalitet, effektivitet* og kontinuerlig utvikling og en modell der vi kan få mest mulig rettshjelp ut av hver krone.
- *klientenes behov*. Mange som tilhører 'sårbare grupper', som noen av Auroras medlemmer, faller utenfor dagens ordning og kan også komme til å falle utenfor forslag til ordning i flertallsinnstillingen, som innebærer at advokatene står fritt i å avvise klienter, slik at enkelte advokater kan velge de mest attraktive klientene og avvise andre. Kanskje særlig innenfor helseområder, ikke minst psykisk helse, finnes komplisert lovverk, som mange advokater har liten erfaring med. Dette har ført til at det bare har vært enkelte advokater som har påtatt seg upopulære saker. Dette har ikke betydd en styrking av rettssikkerheten for den enkelte. Snarere tvert i mot! Det er usikkert om det er de mest 'drevne' advokatene som har villet påta seg kompliserte saker, blant annet saker for klienter som får helsebehandling etter lov om psykisk helsevern. Mange i målgruppa vet heller ikke at problemene deres gjelder rettigheter etter lovverket, og/eller de har blitt kasteballer i et system som ikke har fungert for dem når de trenger det mest.
- Aurora er videre enig med CM at det er viktig med *oppsøkende rettshjelp*, at folk oppsøkes der de er. CMs 15 årige erfaring fra Gatejuristen har lært henne at dette noen ganger kan være den eneste måten å nå noen av dem som har stort behov for juridisk bistand. Rettsentrene skal utvikle denne typen virksomhet, mener hun.

Utvalgets mandat innebærer bl a '*det skal foretas en grundig vurdering av hvilke grep som kan gjøres for å benytte midlene på en mer rettferdig, målrettet og kostnadseffektiv måte*'. Det er umulig for Aurora å vurdere flertallsinnstillingens øktr kosdnader og reduserte kostnader i Tabell 31.1 , og andre oversikter over totale kostnader ved dagens offentlige rettshjelp fordelt på 'institusjoner', bl a Kontrollkommisjonen. Vi antar at det ikke betyr at Kontrollkommisjonens arbeid dekkes av midler under offentlig rettshjelp, men bare utgiftene til klientens advokat. Uansett så mener Aurora at det må være en god ordning med stykkprisfinansiering i saker for Kontrollkommisjonen, som foreslått. Slik vi forstår ressursutnyttelsen i CMs modell mener Aurora at forslaget hennes burde være interessant, både på grunn av økt rettssikkerhet for flere, og at den er samfunnsøkonomisk 'lønnsom'. Mens flertallsinnstillingen tar utgangspunkt i dagens modell dvs. at privatpraktiserende advokater skal dekke mesteparten av rettshjelpsbehovet, og med økte salærsatser og større dekningsgrad, som vil føre til økte kostnader for det offentlige, hevder CM i sin mindretallsinnstilling at en organisering og innretning av rettshjelpen, slik hun foreslår, vil gi mer rettshjelp for hver krone.

Aurora støtter CMs forslag, som baseres på et samspill mellom bl.a. privatpraktiserende advokater som inngår kontrakter om rettshjelp med *rettssentre*, der en rekke kriterier skal legges til grunn, og offentlig tilsatte jurister. *Rettsentrene* er ment å være kjernen i rettshjelpstilbudet, og være offentlig drevne sentre som skal sikre et bredt rettshjelpstilbud, og som når ut til samtlige kommuner. Nettbaserte løsninger inngår som en del av CMs forslag til modell, og som hun mener både vil bety en innsparing og økt tilgjengelighet. Hun foreslår at en modell med *rettssentre* prøves ut, slik at en kan vinne erfaringer og gjøre forbedringer før modellen kan gjøres landsdekkende. Dette støttes av Aurora.

Aurora mener at Cathrine Moksness' forslag om, i vårt land, nyskapninger som etablering av 'Rettscenter' ulike steder i landet, og samlokalisering av juridiske tjenester og veiledning i 'Jusshus', der dette passer best avhengig av lokale forhold, kan være måter å styrke rettssikkerheten for alle innbyggere på.